

ודאי התר (אבן האזל איסור'מ ד, יז עפ"י סברת החו"ד); או מפני שאין כאן מציאות מסוימת שטלה אחד אסור והשאר מותר, שהרי הטלאים כולם שוים באמיתות מציאותם הלכך אין שייך בזה תורת ביטול, שהרי אין אחד משונה מחברו בעצם (שערי ישר ג, כב); אם אין ברירה' אני אומר שכל טלה מהוה חליפין עבור עשירית מכל חטא ומהכלב, הלכך כולם אסורים (שפ"א). יש מי שכתב [בדעת הרמב"ם] שמסתימת הגמרא כאן משמע שהקושיא היא אף לדעת האומר 'אין ברירה', שכיון שאין כאן 'מחיר' מבורר ולא נתייחד טלה כלשהו כנגד הכלב, אין זה 'מחיר כלב' שאסרה תורה. אלא שלהקריב את כולם אי אפשר כי לגבי כלל העשרה [כחידה אחת] יש כאן 'מחיר כלב' ועל כן יש להוציא אחד [אלא שצריך עיון בתירוץ הגמרא שיש בדמי הכלב טופיינא, והלא יכול להוציא שני טלאים ולהקריב השאר] (עפ"י חזון איש דמאי טו. וע' בקהלות יעקב סי' יא בבאור הדברים ובישוב הקושיא האחרונה). עוד בדעת הרמב"ם [שהביא אוקימתא זו שאין הכלב שוה בדמיו לטלאים, הגם שפסק אין ברירה] – ע' בחדושי רעק"א על המשניות; שו"ת ר"י מסלוצק יד ד"ה הנה מש"כ; שערי ישר ג, כב; חדושי הגר"ט גטין פא; חדושי הנצי"ב בכורות נו; קהלות יעקב יא; שיעורי ר' שמואל קדושין נא.

(ע"ב) 'נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרין. עופות – הרי אלו אסורין...'. רש"י והראב"ד מפרשים בעופות חולין, אבל הרמב"ם (איסורי מזבח ד, טו) כתב שאתנן חל על עופות של מוקדשין מדברי קבלה.

'בית ה' אלקיך – פרט לפרה שאין באה לבית. דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים לרבות את הריקועין' – שהם באים לבית. ומשמע שחכמים שדרשו לרבות ריקועים אינם דורשים למעט פרה ולדבריהם הפרה אסורה לבוא ממחיר ומאתנן, שאעפ"י שהיא כקדשי בדק הבית, קראתה תורה חטאת. וכן פסק הרמב"ם (פרה א, ז) וכדברי תנא קמא במשנת פרה (ב, ג) החולק על רבי אלעזר (עפ"י כסף משנה שם ובהל' איסורי מזבח ד, יח).

משמע מדיוק לשון הרמב"ם שלולא שנקראת 'חטאת' היתה מותרת הגם שלא נשתנתה – שלא נאסר אלא להביא לבית' אבל זו כל מעשיה בהר המשחה (כדברי רבנו גרשום, וע' גם בתוס' ע"ז יז. ד"ה מהו, שכל בנין בהר הבית לא נאסר מדאורייתא משום אתנן). ושם לא ריבו מ'בית' אלא דברים שבאים לבנין אבל שאר צרכי המקדש מותרים. וצ"ע.

דבא אמר: מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו דרבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור. ואפילו לפי שיטת רבנו תם (בזבחים עא ועוד) ששור הנסקל אינו נאסר בהנאה בחייו אלא רק חל בו דין לדוננו מיד, ושם יישחט או ימות – יאסר אז בהנאה [יש אומרים שזו גם שיטת הרמב"ם – ע' צפנת פענח ו; אבי עזרי מאכ"א תנינא ד, כב. וכן בעינים למשפט זבחים ע: ובשו"ת בית זבול ח"א יח, ודלא כהמנ"ח (נא נב). וע' הר צבי סנהדרין עא.] – גם לשיטה זו ולדה שנוצר לאחר שנגמר דינה אסור, מפני שהיוצא ממנה הריחו כמות וכשם שעליה חל דין זה, לדונה, ולכשתמות תאסר, כך חל על הולד [ונראה שהוא הדין לענין חלבה היוצא ממנה שאסור] (עפ"י זכר יצחק ח"ב מא).

ובחדושי הגר"ר בנגיס (ח"א סא, יח) הניח בפשטות שחלב היוצא ממנה מותר, ואכן הקשה מדוע הולד שנוצר אח"כ אסור הלא האם עצמה לא היתה אסורה בהנאה באותה שעה וגם כל היוצא ממנה מותר. ונשאר שם ב'צע"ג'.

דף לא

'למאן דאמר טרפה ילדה משכחת לה כגון שנטרפה ולבסוף עיברה ובהא פליגי, דר' אליעזר סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זו"ג מותר' – אבל עיברה ולבסוף נטרפה, יתכן שאף לחכמים אסור

משום שעובר ירך אמו וההיטרפות אוסרת את העובר כשם שאוסרת את האם (ע' בסוגיא בחולין נח). לא כן כשארעה ההיטרפות קודם יצירת העובר, לא חל איסור טרפה על העובר. בהסבר הדבר ע' במובא ביוסף דעת שם.

'בשר ולא חלב'. בגדר איסור זה, אם הכוונה לאכילת החלב או על החליבה עצמה (כמשמעות רבנו גרשום כאן) – ע' במובא בבכורות טו.

*

'... כי כל זמן שהגרעין שלם כאשר נזרע, לא יקבל כח העפר ולא יצמיח זולת אחר שנרקב נעשה כח ההיולי ומחבר את עצמו עם כח העפר ומצמיח, כמאחז"ל אימת גדלה לבי מסרחא, וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא – כי כל זמן שאדם מדמה בנפשו שכחו ועוצם ידו עשה הכל, אין בו כח החיוני לצמוח, ואחר שנרקב ואז יודע האדם כי כבר כלו כל הפעולות שלו, אז הוא צומח. וכמו כן בעניני עבודת ד' צריך לידע כי כל ענין חיות שיש באדם ודעה בינה והשכל, הכל הוא הכח והחיות מחלק הש"י. וזה שאומרים 'ונפשי כעפר לכל תהיה – פתח לבי בתורתך', על דרך כי שחה לעפר נפשנו... קומה עזרתה לנו, היינו ע"י שמבטל עצמו להכלל-ישראל בבחינת עפר ואפר, נעשה כח היולי ואזי 'קומה עזרתה לנו', וזהו ע"י שנפשו כעפר לכל אזי זוכה לפתיחת הלב בתורה הקדושה...!'

(מתוך 'שמח ישראל' (אלכנסדר) קדושים ה. ועע"ש שבת חוהמ"פ אות קמא; במדבר אות ד)

פרק שביעי

(ע"ב) 'הא קדשי בדק הבית נותנן. אמר רבי אבהו דאמר קרא ועשו לי – משלי'. בתוס' מבואר שנותנים לאומנים מאותן המעות שהוקדשו, ולימד הכתוב בזה שההקדש מתחלל על המלאכה. וכן משמע שהיא דעת רבי עקיבא במשנה שקלים (ד, ו, כפי שפרש הרב מברטנורא). אבל לדברי בן עזאי אין ההקדש מתחלל על המלאכה אלא צריך לעשות תחילה פעולת חילול במעות; מפרישים מהמעות שכר האומנים ומחללים אותן על מעות האומנים, ושוב לוקחים מהם את המעות מתרומה חדשה. וכן פסק הרמב"ם (מעילה ח, ג). ויש לומר שהוא מפרש משנתנו שנותנים לאומנים בשכרם – לאחר חילול, ולא כדברי התוס' שהמעות ניתנים כמות שהם לאומנים (ע' קרית ספר הל' מעילה. וכתב שמה שפסק הרמב"ם להצריך חילול מוקדם – מדרבנן הוא, אבל מהתורה מתחלל ההקדש על המלאכה כרבי עקיבא. וע"ע מקדש דוד לה, ג; חדושים ובאורים).

'חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין. במה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית, הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה חמורה מועלין בחלבה'. רש"י ותוס' (במעילה יב) פרשו החילוק; לפי שחלב וביצים אינם ראויים למזבח ואינם כלולים בהקדשתו לפיכך אין בהם מעילה, שלא כקדשי בדק הבית שקדושתם משום ערכם הממוני, על כן גם הגידולים בכלל ההקדש.

יש מי שפרש באופן אחר, על פי המבואר בתוס' בב"ק (עו), שקדשי מזבח נקראים עדיין על שם בעליהם, 'מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן', ואין בהקדשתם יציאה גמורה מרשות הבעלים, שלא כקדשי בדיק הבית (וע' גם בתוס' להלן לב. ד"ה מקדישין). ומוכן לפי זה שבקדשי מזבח אין מעילה בגידולים, שהרי עדיין שם הבעלים על הדבר, שלא כקדשי בדיק הבית שנכנסו לגמרי לרשות ההקדש והרי הם גידולי הקדש גמורים (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ס, יא. עע"ש באורך. וע"ע במצויין ביוס"ד ב"ק שם).

הנה מכתב ששלחתי למורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א (אייר תשנ"ז), ותשובתו בצדו: מסתפקנא בהא דתנן (מעילה יב, ב) בקדשי מזבח הקדושים קדושת הגוף שאין מעילה בחלבן וביצייהם, ואילו בקדשי בדיק הבית או בקדושת דמים למזבח, מועלים. ומשמע בתוס' שהחילוק הוא משום דעתו של מקדיש – כיצד הדין במקדיש כבשה תמימה לדמיה, שחלה עליה קדושת הגוף, האם ימעלו בחלבה שהרי דעתו היה לדמים, או שמא אולינן בתר חלות ההקדש, וכיון שחלה קדושת הגוף, שב הדין להיות כשאר קדשי הגוף. [ובפרט לפי סברה המובאת באחרונים עפ"י התוס' בב"ק עו, שקדשי מזבח לא יצאו לגמרי מרשות בעליהן, לכך אין מעילה בחלב, דהכא נמי לא שניא]. ואם נימא כצד זה האחרון, אתי שפיר דיוק המשנה שהביא דוגמא לתרנגולת וחמורה – דבדוקא הוא, כי בבע"ח הראויים להיקרב, חלה קדושת הגוף ולא ימעלו בחלבן.

מענה:

הדין מסתמא נכון, אבל מהמשנה אין ראי' דהמשנה לא רצתה לצייר באופן שעשה איסור. שו"ר שלכאורה מפורש הדבר בתוספתא (א, ט. וכ"ה ברמב"ם מעילה ה, ג): 'המקדיש תורין לבדק הבית – מועלין בביציהן', והרי לכאורה חלה עליהם קדושת הגוף. ודוחק להעמיד בתורים מחוסרי אבר וכדו', שלא חלה עליהם קדושת הגוף. וע"ע.

'לא נהנין ולא מועלין'. על מקור איסור הנאה בחלב המוקדשין, והאם הוא מדאורייתא – ע' במובא ביוסף דעת מעילה יב:

דף לב

'אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדיק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ומקדישין אותן הקדש עילוי... ואם מתו יקברו'. דין זה שמקדישים אותם הקדש עילוי אינו אלא בקדשי מזבח כמבואר בסוגיא. וכבר העירו מדוע שנאו התנא כאן, בדינים השייכים בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדיק הבית (ע' בית דוד; הגהות רצ"ה ברלין). ובפרט לרבי יוחנן שמפרש הסיפא על שניהם, ואם כן מה מקום להכניס באמצע דין השייך רק בקדשי מזבח. אך נראה שדין זה אינו עומד בפני עצמו אלא הוא כמאמר המוסגר לבאר הרישא, שאמנם אין משנים אותם מקדושה לקדושה, אבל יש בהם מציאות של הקדיש עילוי בקדשים מסוימים, ואחר כך חזר לרישא (לרבי יוחנן). עוד היה מקום לחדש שאף בקדשי בדיק הבית שייך הקדש עילוי, בשאמר 'הרי עלי' להביא דבר לבדק הבית, שהואיל וחייב באחריותו הריהו שלו. ומה שאמרו בברייתא קדשי בדיק הבית שהתפיסן למזבח או להרמי כהנים לא אמר כלום, היינו בנובד ולא בנודר [ואין זו אוקימתא דחוקה, כי נקט דומיא דחרמי כהנים שהם לעולם ב'הרי זו' לפי מה שכתבו התוס' בסוגינתן]. וכבר עמד המשל"מ (ערכין ו, ח), מדוע בנדר לקדשי בדיק הבית לא אמר כלום. וחדש שאעפ"י שנדר ב'הרי עלי' משעה שהפרישו שוב אינו חייב באחריותו, ולא כקדשי מזבח שעד שלא הקריבו חייב באחריותו. וע"ע מנין לחלק בדבר (ע' שפת אמת). אך אף אם ננקוט כן הלא יש אפשרות שנודר ומתחייב באחריות עד שיביא ליד גובר, ובאופן זה אם יתפיס למזבח או